

תוכן עניינים

3.....	מבוא
4.....	איש ציבור כנחקר
11.....	עניין ציבורי בפרסום ההליך הפלילי
14.....	נסיבות מחמירות לעניין העונש
18.....	מעמד העבריין לאחר ריצוי העונש
21.....	השוואה לדין העברי
22.....	סיכום
23.....	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

במסגרת העבודה אבקש לבחון את השאלה האם היותו של חשוד או נאשם בהליך פלילי "איש ציבור" משליכה על ההליכים הפליליים בעניינו, והאם ישנם הבדלים לגבי ההליך הפלילי בין חשוד או נאשם שהוא "איש ציבור" לבין חשוד או נאשם "רגיל".

בחינה זו אעשה תוך התמקדות בארבעה פרמטרים הנוגעים לכל שלבי ההליך הפלילי משלב החקירה במשטרה ועד לאחר סיום ריצוי העונש על ידי העבריין. הגם שייטכן ורשימת הפרמטרים הללו איננה ממצה את כל ההבחנות שיכולות להיות בין חשוד או נאשם "רגיל" לבין חשוד או נאשם שהוא איש ציבור, אך מדובר ברשימת פרמטרים הנוגעים לכל שלבי ההליך הפלילי, כאמור, ולדעתי מדובר בפרמטרים העיקריים והמרכזיים בהם יש אולי לייחס משמעות לעובדת היותו של החשוד או הנאשם איש ציבור.

הפרמטר הראשון שייבחן הוא האם עובדת היותו של החשוד איש ציבור משפיעה על השאלה האם יוגש כתב אישום בעניינו והאם יש להעמידו לדין. החוק מפרט את העילות בשלן רשאיות רשויות התביעה לסגור את תיק החקירה ללא העמדה לדין, ודומה כי העילה הרלבנטית ביותר לעניינינו, היא סגירת תיק "בהיעדר עניין לציבור". עילה חמקמקה וגמישה זו נדונה בפסיקה ובספרות, תוך שנעשו ניסיונות להגדירה, ובמסגרת העבודה אבקש להתמקד בשאלה האם עובדת היותו של החשוד איש ציבור מגבירה את ה"עניין לציבור" בעצם העמדתו לדין של החשוד, והאם ל"עניין ציבורי" זה יש השלכה לעגבי הסף הראייתי המינימלי הנדרש לשם העמדה לדין.

הפרמטר השני שייבחן הוא האם עובדת היותו של הנאשם איש ציבור משפיעה על פומביות הדיון בעניינו, והאם יש לייחס משקל לעובדת היותו של הנאשם איש ציבור כשיקול שבית המשפט רשאי לשקול על מנת לדחות בקשה לחיסיון ההליכים. יודגש, כי הכלל של פומביות הדיון הוא כלל מרכזי המלווה את כל ההליכים בבתי המשפט ומשמש כנקודת מוצא לדיונים בשאלת חיסיון ההליכים, אולם החוק מונה רשימת עילות אשר בהתקיימן רשאי בית המשפט להורות על קיום הדיון בדלתיים סגורות ועל איסור פרסום של הדיונים. במסגרת העבודה אבקש לבחון האם לעובדת היותו של הנאשם איש ציבור יש השלכה כלשהי לגבי החריגים לכלל הבסיסי של פומביות הדיון.

הפרמטר השלישי שייבחן הוא האם עובדת היותו של הנאשם שהורשע בדין איש ציבור משפיעה על מידת העונש שיוטל עליו. בהקשר זה אתמקד בשיקול ההרתעתי שבית המשפט רשאי להתחשב בו על פי החוק על מנת להחמיר בעונשו של הנאשם, ואבחן האם השיקול ההרתעתי יכול לשמש כנסיבה מחמירה להחמרה בעונש שייגזר על נאשם שהוא איש ציבור.

הפרמטר הרביעי שייבחן הוא האם ישנם הבדלים בין עבריין "רגיל" לבין עבריין שהוא איש ציבור לאחר ריצוי העונש. הכלל הבסיסי בדין הישראלי מכיר בתקנת השבים ובשאיפה לסייע לעבריין לאחר שריצה את מלוא עונשו לשוב למסלול ולהשתלב בחברה. אבקש לבחון האם בהקשר זה ישנן הבחנות בין עבריין "רגיל" שריצה את עונשו לבין עבריין שהוא איש ציבור שריצה את עונשו לעניין היכולת לשוב למסלול ולתפקיד שמילאו בטרם ביצוע העבירה. במסגרת פרק זה אערוך גם השוואה לדין העברי ולהבחנה ככל שקיימת בדין העברי בין עבריין "רגיל" לבין עבריין שהוא איש ציבור לגבי תקנת השבים.

מבנה העבודה יהיה בהתאם לחלוקת הפרמטרים לעיל כאשר כל פרמטר ייבחן בפרק נפרד. יצוין, כי במסגרת העבודה אעשה שימוש רב במונח "איש ציבור" וזאת למרות שלעיתים נדרשת הבחנה בין "איש ציבור" לבין "נבחר ציבור", וישנם מקומות בהם הבחנה זו היא חיונית ואשר בהם המונח "איש ציבור" מתייחס ל"נבחר ציבור" דווקא, והכל בהתאם להקשרם של הדברים.

איש ציבור כנחקר

באופן עקרוני כאשר מוגשת תלונה למשטרה אודות ביצוע עבירה מחויבת המשטרה לחקור את התלונה, אלא אם כן החליט קצין משטרה להורות שלא לחקור אם אין בדבר עניין לציבור או כאשר יש רשות אחרת המוסמכת על פי דין לחקור בעבירה, כמו למשל רשות המיסים וכדומה. כך קובע סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי¹:

"נודע למשטרה על ביצוע עבירה, אם על פי תלונה ואם בכל דרך אחרת, תפתח בחקירה; אולם בעבירה שאינה פשע רשאי קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה להורות שלא לחקור אם היה סבור שנסיונות העניין בכללותן אינן מתאימות לפתיחה בחקירה או אם היתה רשות אחרת מוסמכת על פי דין לחקור בעבירה".

באופן עקרוני, על פי החוק סמכותה של המשטרה שלא לחקור בשל קיומן של אחת משתי העילות לעיל מוגבלת רק לגבי עבירות שהן מסוג חטא ועוון, אך לא לגבי עבירה מסוג פשע², שאז חייבת המשטרה לחקור בכל מקרה. עם זאת, בפסיקה נקבע כי כאשר אין אף לא תשתית ראייתית מינימאלית לביצוע עבירה, יש למשטרה סמכות שלא לחקור גם כאשר הוגשה תלונה לביצוע עבירה מסוג פשע³.

לאחר שהמשטרה השלימה את החקירה, היא מעבירה את הממצאים לתובע, שיכול להיות תובע מהפרקליטות או תובע משטרתי, בהתאם ל"חלוקת התפקידים" בין המשטרה לפרקליטות הקבועה בסעיף 60 לחוק סדר הדין הפלילי. על פי הוראת סעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי, כאשר התובע שאליו הועבר חומר החקירה ראה שהראיות מספיקות להגשת כתב אישום כנגד אדם מסוים, יעמיד אותו לדין. כך קובע סעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי:

"(א) ראה תובע שהועבר אליו חומר החקירה שהראיות מספיקות לאישום אדם פלוני, יעמידו לדין, זולת אם היה סבור שנסיונות העניין בכללותן אינן מתאימות להעמדה לדין; ואולם החלטה שלא להעמיד לדין, בשל עילה זו תהיה באישור בעל התפקיד כלהלן..."

(ב) על החלטה שלא להעמיד לדין תימסר לחשוד הודעה בכתב בלא ציון

¹ חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982. (להלן: "חוק סדר הדין הפלילי").
² ההגדרות לסוגי העבירות מצויות בסעיף 24 לחוק העונשין, תשל"ז-1977. (להלן: "חוק העונשין"). על פי האמור בסעיף, עבירה מסוג חטא היא עבירה שנקבע לה עונש מאסר לתקופה שאינה עולה על שלושה חודשים, ואם העונש הוא קנס בלבד – קנס שאינו עולה על שיעור הקנס שניתן להטיל בשל עבירה שעונשה הוא קנס שלא נקבע לו סכום. עבירה מסוג עוון היא עבירה שנקבע לה עונש מאסר לתקופה העולה על שלושה חודשים ושאין עולה על שלוש שנים. ואם העונש הוא קנס בלבד – קנס העולה על שיעור הקנס שניתן להטיל בשל עבירה שעונשה הוא קנס שלא נקבע לו סכום. עבירה מסוג פשע היא עבירה שנקבע לה עונש חמור ממאסר של שלוש שנים.
³ ראה: בג"צ 1113/07 ניסים צדוק נ' ראש אח"מ – משטרת ישראל, (פורסם בנבו, 01.09.08).